

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Kerkelijke eenheid tussen GKV en CGK

Een christelijk gereformeerd perspectief

De artikelen over kerkelijke eenheid, geschreven door de gereformeerde deputaten voor kerkelijke eenheid ir. K. Mulder en ds. K. Harmannij geven aanleiding genoeg om vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken te melden hoe van daaruit tegen dezelfde materie aangekeken wordt. Dat niet zozeer om kritisch in te steken op wat de broeders schreven - daar is niet veel aanleiding toe - maar wel om het plaatje wat completer te maken. Een kerkgemeenschap heeft zo haar

J.W. Maris ■

eigen geschiedenis en haar eigen gevoeligheden. Niets om je voor te schamen, maar wel het een en ander om rekening met elkaar te leren houden - zowel binnen het 'eigen' kerkverband als in het andere. Gelukkig hebben we daar aan beide kanten in de loop van de jaren al het een en ander van geleerd.

Tempo

Een van de dingen waarvan ik mij realiseer dat gereformeerden (vrijgemaakt) en christelijke gereformeerden dichter bij elkaar zijn gekomen, heeft te maken met het tempo van bewegen als het over vorderingen op de weg naar eenheid gaat.

De tijd dat gereformeerden de snelle beweging maakten van: 'hebben we gelijke papieren?' - dan horen we bij elkaar - en dan moeten we ook

In dit nummer

Kerkelijk leven - J.W. Maris	
Kerkelijke eenheid tussen GVK en CGK	377
Meditatief - A. Kamer	
Past het je wel?	361
Meditatief - B. Luiten	
Hoe luisteren wij naar de wet?	381
Achtergronden - A.S. van der Lugt	
De Jacob-clan in Egypte	383
In gesprek met - W.M. Bakker	
'Het pastorale werk heeft m'n hart'	386
Persberichten, Uit de kerken	389
Meegelezen - G.J. van Middelkoop	
PKN: Orthodoxe skelet?	390
PKN: Vrijzinnig vlees	391

bij elkaar komen - en als jullie niet meedoen zijn jullie scheurmakers', die tijden zijn voorbij. We hebben iets meer gelijk-op leren belijden dat de verdeeldheid van de kerk van ons is, en de eenheid van de Here. En die erkenning is iets meer dan een formule, waar je ja of nee tegen moet zeggen. Die erkenning heeft te maken met schuldbesef voor Gods aangezicht, en met de ondervinding dat daar diepe sporen mee getrokken zijn in het lichaam van Christus. Gevolgen van de zonde hebben dikwijls karaktertrekken van ziekten, en met de genezing ervan kan een tijd zijn gemoeid.

De tijd dat christelijke gereformeerden niet zo erg wakker lagen van de vraag naar de eenheid van de kerk, en voldoende leken te hebben aan de constatering dat het bij gereformeerden niet helemaal pluis was met de prediking, en het in de contacten alleen daarover wilden hebben, die tijd is ook voorbij aan het gaan. Althans, de vraag naar eenheid, en de noodzaak voor de eenheid van de kerk ook echte stappen te zetten, daar ontkomen ze niet meer aan. En dat willen ze meestal ook niet.

In de voorbije decennia hebben beide kerkelijke gemeenschappen zoveel met elkaar meegemaakt - landelijk en ook in heel wat gevallen plaatselijk - dat de schermutselingen zijn overgegaan in gesprek. Broederlijk, eerlijk, en bemoedigend. De fasen van verkenning - herkenning - aanvaarding liggen niet overal alleen maar vóór ons. Op een aantal plaatsen is met medewerking van de meerdere vergaderingen de intentie of zelfs de realisering van het vormen van een gefedereerde gemeente al een feit.

Het blijkt, dat de regeling in het kerkverband om groen licht te geven voor zulke ontwikkelingen in bepaalde opzichten wat moeilijker ligt bij de GKV, en in andere weer wat meer bij de CGK.

in de voorbije decennia hebben beide kerkelijke gemeenschappen zoveel met elkaar meegemaakt dat de schermutselingen zijn overgegaan in gesprek

We weten het intussen ook wel van elkaar. In de ontmoeting tussen landelijke deputaten worden de voorstellen die naar de synode gaan, uitgewisseld en besproken, met de intentie geen struikelblokken voor elkaar te laten bestaan.

Tegelijk - en daar kom ik nog op terug - groeit de overtuiging, dat we in de ontmoeting met elkaar het inhoudelijke gesprek over de Here en Zijn dienst blijvend nodig hebben. Het gaat niet om organisatorische processen, maar om het lichaam van Christus, waar de Here Zelf zorg voor draagt. Met name de prediking in de gemeente moet aan de orde blijven.

Ik heb de indruk, dat dat laatste gemakkelijker

gaat naarmate we qua tempo elkaar niet meer opjatten of achteruit proberen trekken.

Landelijk – plaatselijk

De ruimte die een plaatselijke kerk heeft om het kerk zijn gezamenlijk te beleven met de gemeente van de andere kerkgemeenschap, is aan beide zijden gebonden aan goedkeuring door de classis, al of niet bijgestaan door deputaten van de particuliere synode. Aan GKV-kant komt nu een voorstel ter synode om de beperking van de mogelijkheden die een plaatselijke kerk heeft, niet meer te binden aan de landelijke vorderingen op het pad naar eenheid. Aan de kant van de CGK lag er een dergelijke beperking niet. Het 'kader' dat daar gold en geldt, is bijlage 6 uit de kerkorde, die al sedert de jaren zestig van de vorige eeuw kanselruil en toelating van elkaars leden aan het avondmaal mogelijk maakt. De toets die daarbij wordt aangelegd door de classis, mét advies van deputaten naar art. 49 K.O., betreft vooral de vraag of er in ruime mate inhoudelijk is doorgesproken over de prediking, en met name over de verschillen die eerder tussen beider tradities zijn geconstateerd. Inderdaad, het gaat dan stellig ook om zaken die samengevat aangeduid worden als 'de toe-eigening van het heil'. Anders gezegd: om de wijze waarop in de prediking de boodschap van Gods Woord de diverse hoorders op het hart wordt gebonden. Het gaat er immers om, dat in de gesprekken tussen de kerkenraden 'gebleken is, dat er metterdaad een eenheid is in erkenning en beleving van het Woord Gods en de belijdenis der kerken'.

Een tweede punt waar naar wordt gevraagd, is, of de gemeente genoegzaam is gehoord en haar bewilliging heeft gegeven. 'Slechts bij een naar het oordeel van de kerkenraad genoegzame eenparigheid van gevoelen in de gemeente kan de kerkenraad verdere stappen doen tot de voorgenomen nauwere samenleving'.

Bijlage 6 K.O. kent ook de mogelijkheid, dat de plaatselijke contacten, wanneer kanselruil en avondmaalsgemeenschap al een feit zijn, zich verder ontwikkelen 'tot een samenwerking waarbij de beide plaatselijke gemeenten vergaderen als één gemeente, uitkomend in de eenheid van leer, dienst en kerkregering.' Die mogelijkheid is er tot op heden aan de kant van de GKV niet, maar de voorstellen van deputaten beogen, dat de generale synode die wel zal openen.

De overweging dat daarbij plaatselijk dan iets gebeurt dat landelijk nog geen realiteit is, is aan de kant van de GKV een begrijpelijk punt van aarzeling. Bijlage 6 van de CGK houdt er op een bepaalde manier rekening meer door te zeggen - overigens ook in betrekking op de minder ver gaande vormen van samenwerking - 'Het bovengenoemde nauwer samenleven draagt een voorlopig karakter in afwachting van

de verdere ontwikkeling ten aanzien van de toenadering tussen beide kerkverbanden.' Natuurlijk heeft deze problematiek van frictie tussen plaatselijk en landelijk te maken met het ontwikkelingsmodel dat enkele jaren geleden door gezamenlijke deputaten werd ontwikkeld – het Federatief Groei Model (FGM).

FGM

Het FGM is door de CGK synode van 2001 aanvaard als een goed model, dat recht deed aan de verantwoordelijkheden van zowel de landelijke als de plaatselijke kerkelijke vergaderingen. Het werd evenwel nog niet van kracht verklaard. De synode van 2004 deed hetzelfde: erkennen dat dit een goed model is, maar het nog niet invoeren. Dat daar teleurstelling over is uitgesproken, is wel te begrijpen. Toch zou ik ook begrip willen vragen voor de motivatie daarachter. Die is vooral gelegen in de inspanning van de synode om de afstand tussen het kerkverband en die gemeenten die argwaan hebben tegen toenadering met de 'vrijgemaakten' niet te groot te maken. Het blijkt immers, dat de betekenis van het FGM vaak misverstaan is, alsof aan plaatselijke gemeenten iets zou kunnen worden opgedrongen waar men niet aan toe is en niet aan wil. Het eigene van het FGM is echter juist, dat het respectvol met de eigen verantwoordelijkheid van gemeenten wil omgaan, en dat zal eerst nog eens worden uitgelegd. Bovendien, zoals hierboven werd duidelijk gemaakt, de mogelijkheden voor plaatselijke toenadering zijn al langer ruimschoots aanwezig.

En ik zou ook nog willen wijzen op de uitspraak van de synode van de CGK, dat een klas-sis die een plaatselijk proces van toenadering toetst, daar geen andere factoren - sympathie of antipathie voor een dergelijke ontwikkeling bijv. - bij mag laten gelden dan de getekende zorgvuldigheidscriteria in bijlage 6 K.O. Het feit dat het FGM nog niet is ingevoerd door de CGK synode kan in het licht van dit alles niet als een frustratie van de verdere toenadering worden gezien, al is het psychologische signaal van enige terughouding dat van het besluit uitging daarmee niet weggenomen.

Het gaat ergens over

Wanneer in de GKV naar de CGK besluitvorming wordt gekeken als moeizaam, en wanneer er wenkbrauwen omhoog gaan als vertegenwoordigers van de CGK het gesprek weer op 'de toe-eigening van het heil' brengen, dan wil ik daartegenover pleiten voor een positief doorgaand gesprek. Dat is ook wat de CGK synode bij herhaling op het oog heeft. Het gaat ergens over.

Zeker, dikwijls heeft het erop geleken dat vanuit de CGK de maat werd genomen van GKV preken. Met nadruk wil ik dan graag zeggen, dat daarmee geen vruchtbare gesprekken ontstaan.

Historisch klopt het ook niet.

Toen de resp. generale synoden van 1998 (Haarlem-Noord) en 1999 (Leusden) de overeenstemming over de toe-eigening van het heil hebben verwelkomd als een mijlpaal die de Here ons gaf, kon dat het karakter van verdergaande gesprekken wijzigen. En dat moest ook. Naar twee kanten kon het immers misgaan.

de mogelijkheden voor plaatselijke toenadering zijn al langer ruimschoots aanwezig

Van de kant van - vooral - vrijgemaakte gereformeerden kon worden gezegd: 'We zijn het nu eens, dus hoeft het nergens meer over te gaan.' Dan hebben we samen wel een boot gemist. Het ging bij de mooie rapporten waarin we elkaar vonden immers niet om papier, bedoeld voor een archief, maar om de werkelijkheid van de bediening van Gods heilig Woord. We hadden geleerd hoe we daarin gezamenlijk, in het licht van de eigen confessies, een weg konden gaan. Wie vervolgens zou menen, dat er dan met het oog op de praktijk niets meer te bespreken was, had op zijn minst wat last van bijziendheid.

En van de kant van - vooral - christelijke gereformeerden kon worden gezegd: 'Nu staat het zwart op wit: zie je wel waar bij jullie de manco's zitten!' Als dat de toon wordt of blijft, is er evenzeer een boot gemist. Ook dan ontstaat er geen werkelijk gesprek, waarmee de gemeente kan worden gediend.

Ik ben ervan overtuigd, dat we over en weer van elkaar kunnen leren. En dat de levende verkondiging van het Woord, naar de volle raad van God, in deze tijd gediend is met gesprekken, vooral op plaatselijk niveau, waarbij we elkaar vanuit de verschillende tradities bevragen. Hoe moeten we recht doen aan het Woord vandaag? Hoe kunnen we niet elkaars leerlingen, maar samen leerlingen van Christus zijn? Het zou grote winst zijn als we op die manier verder konden gaan.

Ik ben ervan overtuigd, dat we vanwege het lichaam van Christus - één lichaam slechts, omdat er maar één Hoofd is – deze roeping hebben. En die mogen we niet verspelen.

Dr. J.W. Maris is hoogleraar aan de Theologische Universiteit van de CGK te Apeldoorn

Past het je wel?

Gal. 4: 19a ...totdat Christus in u gestalte verkregen heeft

A. Kamer ■

Gestalte van Christus

Waarom moeten we denken? Moeten we zoeken naar een bepaalde vorm van christelijk leven als "gestalte van Christus"? Onder het kenmerk "Christus in ons"?

Wie daarop ja zegt, noemt in dat verband wel Gal. 2:20 "Ik ben met Christus gekruisigd... Christus leeft in mij". Wel gebruikt als een actieplan, waarom je jezelf - uiteraard in bescheiden beroep op Gods genade - op hoger plan moet brengen voordat je mag zeggen dat je een echt kind van God bent. Ook wel gebruikt om, geleid door persoonlijke ervaringen, jezelf ervan te verzekeren dat je echt bekeerd bent.

Ijver

De apostel spreekt ijverige mensen aan. De Galaten werden bewerkt door dwaalleraars, die opriepen tot onderhouden van bepaalde leefregels. De apostel verzet zich fel tegen deze invloed. Ze behoeven niet eerst hun leven op te knappen. Ze zijn niet gehouden aan welke eis ook, waarom ze eerst meer moeten presteren. Er is maar één weg tot welvaart: geloof de belofte van God, aangewezen door de leer van Paulus. De dwaalleer zegt echter dat de geprekeerde belofte geloven niet voldoende is. De gemeente moet de lat hoger leggen, willen de Galaten echt bij Gods volk horen.

Beoordeeld op Christus

Paulus leert de Galaten iets anders. Nu ze de Heer geloven moet de gemeente belijden: Christus heeft gestalte in mij verkregen. Ze hebben zich immers door hun doop in Christus met Christus bekleed. Zijn dood en opstanding gelden voor God als hun dood en opstanding. Zo ziet God hen aan. Door de prediking zijn ze opgeroepen de belofte aangaande Gods werk in Christus te aanvaarden. Daartoe schilderde de apostel de Christus als gekruisigde voor ogen, die voor de zonde van de wereld betaalde (Gal. 3:1). Daarop hebben ze de Heer als hun bevrijder erkend. Ze hebben zich ook in de weg van de doop in Christus met Hem bekleed (Gal. 3:27). Dat houdt de belofte in dat de Vader hen rekent als ingelijfd in Christus. Voortaan gerekend als één met Hem. Dat betekent: ze worden niet meer veroordeeld om hun zonden maar afgerekend op Christus' gehoorzaamheid. Dat brengt vrijspraak, zegen en eeuwig leven.

Blijf wat je al bent

Paulus doorstaat opnieuw weën, zo zegt hij. Opnieuw. Toen het evangelie voor het eerst kwam waren de Galaten blij, ook al was de apostel een zwak mens. Ze hebben hem echter gekoesterd ter wille van het Woord dat hij bracht. Ze vielen niet in de verzoeking zijn werk af te rekenen op zijn prestaties, maar ze hielden zich aan zijn prediking. Hij was voor hen als de bode Gods.

Nu moet hij opnieuw zware moeiten doorstaan. Om de Galaten terug te winnen voor dat evangelie, dat ze via hem ontvangen hadden. Opnieuw moeiten. Hij moet weer optreden. In felle aantijgingen nu. Heel emotioneel.

Weer beginnen bij het begin. Opnieuw aankondigen: wie de Heer aanroept, is zonder enig voorbehoud Gods kind en erfgenaam. Paulus moet de eens gegeven belofte herhalen: door de doop ben je met Christus bekleed. Je moet nu zelfs belijden dat je meegegaan bent met de Heer in Zijn dood en opstanding. Die inlijving in de Heer is je redding (Rom. 6:1 vv.). Het is genoeg. Blijf wat je al bent.

Past het je?

Mag je op God rekenen als genadige Vader? Heb je het recht tot Hem te naderen en Hem aan te spreken? Ben je voor Hem in de weg van het geloof acceptabel? Zitten de vuile zonden je niet in de weg?

Het antwoord: het past je als je je bekleed hebt met Christus; en ingelijfd in de Heer tot de Vader gaat. Er is geen veroordeling meer voor hen die in Christus Jezus zijn (Rom. 8:1 vv.). Door de Geest van Christus Jezus zijn we vrij.

Blijf daarbij in leven en sterven.

Ds. A. Kamer is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Noord en woont in Hoogland.

Hoe luisteren wij naar de wet?

Wanneer wij op zondagochtend luisteren naar de wet van onze God, beseffen wij dat we te maken hebben met een oorspronkelijk, onvervangbaar document. Zo heeft God gesproken, zijn verbond gesloten, in woorden van hart tot hart. Een nieuw leven lag in die woorden samengevat, als geschenk, om te aanvaarden met hart en ziel.

B. Luiten ■

Nieuwtestamentisch licht

Tegelijk beseffen we ook, dat aan die volmaakte wet nog heel wat is toegevoegd aan nader onderwijs, om de diepgang en de reikwijdte van Gods spreken duidelijk te maken. De Here Jezus heeft daar bijv. in de Bergrede ruim aandacht aan gegeven. Hij merkte namelijk dat de mensen de geboden wel kenden, maar de betekenis niet. Evenzo in de brieven komen we indringende en verdiepende opmerkingen tegen. En het is typisch het werk van de Heilige Geest dat alles in onze harten te graveren (Hebr.10:15-18).

Dus proberen wij onder het luisteren die nieuwtestamentische gegevens erbij te bedenken. Althans, dat is de bedoeling, maar dat valt niet altijd mee. We hebben 14 catechismuszondagen vol met uitleg, maar bedenk die maar eens zo snel. En hoe doen nieuwkomers dat, zonder onze kennis en ervaring?

Luisterhulp

Zodoende zijn er meerdere bewerkingen van de wet in omloop, waarin de bekende tien geboden worden geformuleerd vanuit het Nieuwe Testament. Om ons te helpen luisteren met nieuwtestamentische oren. Zoals er ook versies van de wet bestaan voor kinderen, in heel korte en eenvoudige zinnen.

De ene bewerking is wat beter gelukt dan de andere, maar ze stimuleren het luisteren en ze nodigen uit om er verder mee aan de slag te gaan. De bedoeling is dan zo dicht mogelijk bij de bijbel te blijven en gebruik te maken van het mooiste van de catechismus.

Niet om de oorspronkelijke wet te vervangen, uiteraard, want dat kan niet. Maar wel om, bij wijze van afwisseling, dit nieuwtestamentisch onderwijs erin te betrekken. Het kan een welkome luisterhulp zijn, om een volgende keer weer des te beter de diepgang in de 10 geboden te kunnen bedenken.

Natuurlijk zal de één hier meer behoefte aan hebben dan de ander. Maar tot nu toe heb ik ervaren dat de luisterdichtheid merkbaar toenam. Mensen gaven aan, dat zij het confronterend vonden, ze waren verrast door de rechtstreekse formuleringen. Terwijl het echte horen juist zo kan slijten als we elke keer precies dezelfde bewoordingen gebruiken. Daarom zijn er bijv. meerdere avondmaalsformulieren, en belijden wij ons geloof op verschillende manieren, soms ook met een bewerking van het Apostolicum en niet de letterlijke tekst (Gez. 2). En daarom eet je ook niet elke dag dezelfde groente, anders zou je er op den duur niets meer van proeven. Daarom de volgende tekst, om ook anderen daarmee te dienen.

Een NT bewerking van de tien geboden

Aanhef:

Ik ben de Here, Ik sluit mijn verbond met u.
Ik heb u in Jezus Christus verlost. Ik wil dat u in vrijheid met Mij omgaat.

1. Mij alleen zult u liefhebben, vertrouwen en gehoorzamen.
Van niets of niemand in de wereld zult u een afgod maken.

2. U zult van Mij geen eigen voorstelling maken.
In Jezus Christus heb Ik laten zien wie Ik ben.
Zie Mij in Hem en getuig van Hem.

3. Draag mijn naam dankbaar en vol vertrouwen.
Misbruik mijn naam niet, want dan kom je aan Mij.

4. Vier de dag van Jezus' opstanding als de dag van verlossing en blijdschap. Leef uit de zondag al de dagen van de week.

5. Uw ouders, eer hen als uw vader en uw moeder die Ik u gaf.
Uw kinderen, zie hen als mijn kinderen die Ik aan uw zorg heb toevertrouwd.

6. U zult uw naaste laten delen in mijn liefde. Ook hij is door Mij geschapen. Zijn leven mag u niet aantasten en vernietigen, ook niet door woorden.

7. Het huwelijk is door Mij ingesteld. Daarin zult u elkaar trouw zijn zoals Ik u trouw ben. Mannen en vrouwen, jongens en meisjes zullen elkaar respecteren en buiten het huwelijk geen seksuele relatie aangaan.

8. De aarde is van Mij met alles wat erin is. Uw bezit is tijdelijk, u mag het gebruiken als u daar eerlijk mee omgaat. U kunt niet Mij en tegelijk het geld dienen. U zult de armen helpen.

9. Uw ja zij ja en uw nee nee. Als u over uw naaste spreekt, zult u oprecht en betrouwbaar zijn. U moet er op uit zijn de naam van uw naaste te beschermen.

10. Er mag in uw hart geen jaloezie opkomen. Ik Zelf wil u alles geven wat u nodig hebt. Wees niet bezorgd.

Samenvatting:

U zult Mij, de Here uw God, uw Verlosser, liefhebben met heel uw hart en met heel uw verstand en met al uw kracht. En u zult uw naaste liefhebben als u zelf.

Verkondiging

Beschouw dit niet als een volmaakte tekst, dat is alleen Gods Woord zelf. Die pretentie heeft deze bewerking zeker niet, en dit is ook niet de enige bewerking die mogelijk is. Er is materiaal voldoende in de Schrift om meer en andere accenten te zetten. Nee, beschouw het als een *verkondiging* van de wet, niet meer, niet minder. Zoals heel Gods Woord verkondigd wil worden. Geen enkele preek kan tippen aan het eigen Woord van God, en toch is de verkondiging een instrument van de Heilige Geest om het oorspronkelijke, onvervangbare Woord te verduidelijken en naar je toe te brengen.

Laat zo de wet eens op je af komen, af en toe, in volle scherpte zou ik haast zeggen. Vanuit Jezus' eigen onderwijs. Zonder taal die al vervuld is of waarbij je een vertaalslag nodig hebt. En vooral: zie op Jezus, die al die geboden, stuk voor stuk, heeft gehouden en volbracht. Hij is aan het woord, om zijn toegewijd en heilig leven met je te delen.

B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

KERNREDACTIE:

Drs. G.J. van Middelkoop,
Prof. Dr B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs A.L. Th. de Bruijne,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, Drs K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs E. Brink, J.M. de Jong,
Drs. A.S. van der Lugt, Dr J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3653552

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.

Uitgever: Print Media.bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. Porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES:

Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

De Jacob-clan in Egypte

Cultureel Bijbellezen 4

De visie op buitenlanders in Nederland is drastisch gewijzigd. Wie een vergelijking maakt tussen de jaren '70 van de vorige eeuw en nu, ontdekt het verschil. De succesvolle integratie van migranten is niet alleen een kwestie van hun inzet, ook van de houding van de ontvangende maatschappij. Dat was vroeger ook al zo. Dat wil ik laten zien in het verhaal van de komst van Jacob met zijn familie in Egypte. Na oefeningen in 'Cultureel Bijbellezen' in Ruth en Daniël en in de geschiedenis van Abram, nu de afsluiting rond Jacob en Jozef. Ik hoop dat de serie heeft gebracht wat die bedoelde: herkenning van onze problemen in de Bijbelverhalen.

A.S. van der Lugt ■

Schok

Geert Hofstede schreef: *Allemaal Andersdenken*, een boek over omgaan met cultuurverschillen. Daarin beschrijft hij onder meer de manier waarop migranten de cultuurschok doorlopen: na een korte periode van grote opwinding en blijdschap over het nieuwe land, komt vaak de depressie: angst, machteloosheid en vijandigheid. De laatste fase is die van een bepaald evenwicht na een periode van acculturatie, het vinden van een bepaald zelfvertrouwen. Maar niet iedereen haalt die fase.

Gastland

Hofstede geeft ook aandacht aan de ontvangers: "Binnen een gastland dat geconfronteerd wordt met vreemdelingen, treden ook vaste reactiepatronen op. De mensen in het ontvangende land die met de buitenlanders in contact komen, maken een andere cyclus van reacties door. De eerste fase is *nieuwsgierigheid*. Deze is vergelijkbaar met de euforie van de bezoeker. Als de bezoeker blijft en in de gastcultuur probeert de functioneren, treedt een tweede fase in: *etnocentrisme*. De gastheren en gastvrouwen zullen de bezoeker beoordelen aan de hand van de normen uit hun eigen cultuur, en deze beoordeling pakt vaak ongunstig uit. De bezoeker blijkt slechte manieren te hebben (...). Hij of zij maakt een onbeleefde, naïeve en/of domme indruk"².

Lees met dit in je achterhoofd eens de geschiedenis van de aankomst van aartsvader Jakob met zijn gezin in Egypte. In het land Gosen vindt de hereniging plaats met zijn zoon Jozef,

die in Egypte onderkoning is. Bij het emotionele weerzien kondigt Jozef aan dat hij de Farao op de hoogte zal brengen van de komst van zijn familie, met hun schapen, geiten en runderen. Maar direct instrueert hij zijn vader en broers aldus: *"Als de farao jullie ontbiedt en naar je beroep vraagt, dan moeten jullie hem beleefd antwoorden dat jullie al van jongs af aan vee fokkers zijn, net als jullie voorouders. Dan zullen jullie je wel hier in Gosen mogen vestigen, want de Egyptenaren hebben een afschuw van schaapherders"* (46:33-34)³.

Dieren

Jozef gaat ervan uit dat de *nieuwsgierigheid* van de farao al gauw zal omslaan in de afschuw van het *etnocentrisme*. Die weerzin zit vooral vast op het beroep van schaapherder. Hoe dat zo? Het is toch een eerbaar beroep, zou je denken. Van Selms veronderstelt dat het te maken kan hebben met een vroegere overheersing van Egypte door de Aziatische Hyksos (1730-1580)⁴. Latere Egyptenaren zouden dan het herdersbedrijf kenmerkend achten voor de Aziatische barbaren. Het blijft wat vaag, ook bij andere uitleggers. Misschien is het vergelijkenderwijs: in de hoogontwikkelde Egyptische cultuur, met gestructureerde landbouw, knappe architectuur en een geordende politieke en religieuze structuur, was de basale en nomadische omgang met vee wellicht beneden de algemene waardigheid. Vergelijkbaar met wat een Turk te horen kreeg toen hij (in de jaren '70) op een politieke bijeenkomst in Duitsland een vrij plaatsje zocht op een bank. Degene die er al zat, maakte zich breed: "Zeg hé, wat krijgen we nou? Waar ben ik nou terechtgekomen. Ook

hier word je niet met rust gelaten door die stinkende ezelrijvers. Weet je niet waar je thuis-hoort?”⁵

Geert Hofstede maakt in zijn boek duidelijk dat het niet bij weezin hoeft te blijven: “Etnocentrisme bij een volk is hetzelfde als egoïsme bij een individu: men beschouwt zijn eigen kleine wereld als het centrum van het heelal. Als er zelden buitenlanders komen, zal de partij waarschijnlijk vasthouden aan zijn etnocentrisme. Maar wie regelmatig met buitenlanders wordt geconfronteerd, kan een derde fase bereiken: *polycentrisme* - de erkenning dat andere mensen naar andere maatstaven beoordeeld moeten worden, het vermogen om de buitenlander te begrijpen aan de hand van diens eigen normen. Dit is een gematigde vorm van bi- of multiculturaliteit”⁶.

Identiteit

Maar de regelmatige confrontatie zal in het verhaal van Genesis nu juist *niet* plaatsvinden. Niet alleen vanwege de weerstand van de Egyptenaren, ook vanwege de opzet van Jozef. Want Jozef wil de afschuw gebruiken om het land Gosen voor zijn familie te winnen. De strategie van Jozef is er op gericht dat de familie bij elkaar blijft wonen en zo hun identiteit kan behouden. Hijzelf is zo ingeburgerd dat hij kan doorgaan voor Egyptenaar. Hij spreekt de taal vloeiend, heeft een hoge positie en is gehuwd met een priesterdochter (41:50). Zijn loyaliteit aan de familie is echter gebleven en opnieuw tot leven gewekt in de hereniging. Nu kan hij zijn macht gebruiken om het goede te doen voor zijn vader en zijn broers. Hij kent de gevoeligheden en maakt er handig gebruik van om Gosen te claimen.

Hier is sprake van gettovorming. Dat is in het huidige migrantendebat geen aantrekkelijke optie. Politiek incorrect. Gedwongen spreiding is in een democratische samenleving inderdaad geen gewenste weg. Maar in de praktijk is zichtbaar dat migranten het prettig vinden bij elkaar in de buurt te wonen, als het gaat om familie of etnische groepen. Niet voor niets concentreren de grote groepen migranten zich in de grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. In andere wereldsteden kom je ook wijkvorming tegen op grond van religie. In Karachi, Pakistan, zijn er wijken die overwegend christelijk zijn. Daarmee komt het dicht bij wat we hier zien in Egypte: Jozef wil een eigen gebied zien te claimen om het eigene van de Jakob-clan te kunnen bewaren.

Bescheiden

De strategie werkt. Farao vraagt: “*Wat is uw bedrijf?*” (47:3). Zij benadrukken dat zij schaapherders zijn, al generaties (‘evenals onze vaders’) en ze voegen er aan toe: “*Wij zijn gekomen om als vreemdelingen in dit land te vertoeven,*

want er is geen weide meer voor de kudde die uw knechten hebben, omdat de hongersnood zwaar is in het land Kanaän...” (47:4).

Let op twee dingen:

eerst het nederige taalgebruik ‘uw knechten’. Er was geen reden om zich klein voor te doen. Zij komen niet als armoedzaaiers. Zij komen met hun kleinvee. Toch vraagt de positie als vreemdeling om een bescheiden opstelling. Zij zoeken de gunst van een vorst en dan is een onderdanige opstelling het meest succesvol. Ondertussen kun je je voorstellen dat de Hebreërs op hun beurt, in eigen kring, hun ideeën en gesprekken hadden over de Egyptenaren. Superioriteitsgevoelens zijn niet voorbehouden aan één groep of stam. Zij worden alleen netjes verborgen als het een goed doel dient.

Ten tweede: de broeders maken duidelijk dat zij vreemdelingen zijn en willen blijven, voor zolang hun verblijf duurt ‘om als vreemdeling te vertoeven’⁷.

Dit bevestigt ons vermoeden hierboven dat het gaat om behoud van identiteit. Kanaän is hun thuis en daarnaar zullen zij zeker terugkeren. Dat is ook uitgekomen. In tegenstelling tot wat er gebeurde met veel vreemdelingen in onze jaren, in ons land. Veel gastarbeiders kwamen hier met het idee om terug te keren, maar uiteindelijk kwam hun familie hier en gingen zij niet terug.

Voortrekken

Zo slaagt Jozef er in zijn familie een gunstig stuk land te laten toedelen. De farao geeft opening voor een tegenprestatie: laten de meest bekwame onder de Hebreërs ook toezien op de kudden van Egypte (47:6). Jozef zal zijn familie gaan onderhouden. Dus zij leven op de Egyptische staatskas. Opvallend, want de Egyptenaren moeten zelf gaan betalen voor het brood (47:15vv). Voortrekken van eigen volk? Zeker, en er zijn culturen die daar veel minder moeilijk over doen dan wij. Het strijdt met ons gevoel van recht en eerlijkheid, ook al begrijpen wij het ook wel. Het hemd is nader dan de rok. “Komen wij zo iets nu tegen, dan spreken wij van onrechtmatige bevoordeling, maar behalve in enkele hedendaagse westerse landen wordt dit, ook door wie er de voordelen niet van trekt, als heel natuurlijk aanvaard”, aldus uitlegger dr. A. van Selms⁸.

Status

Dan komt Jakob bij farao. Jozef is erbij en zal wel getolkt hebben. “Jakob zegende farao”, lezen wij. Dat is verrassend. Is het niet zo dat altijd de meerdere de mindere zegent (vergelijk Hebreërs 7:7)? De verhoudingen in deze scène zouden het omgekeerde doen verwachten. De farao is de machtige, hij ontvangt een herder op audiëntie. Hij voelt waarschijnlijk wel aan dat hij maar niet de eerste de beste voor zich

heeft en zijn eerste vraag verradt dat hij de machtsverhoudingen wil meten. *“Hoe groot is het getal van uw levensjaren?”* Waarom vraagt de farao naar Jakobs leeftijd, niet naar zijn welzijn? In oosterse culturen is men bijzonder statusgevoelig. De rollen die personen in een groep innemen hebben veelal met status te maken en er zijn een paar factoren die daarop een grote invloed uitoefenen: bezit (en dan wel zichtbaar getoonde rijkdom), leeftijd, sekse (zoons hebben meer status dan dochters) en religieus beroep. De leeftijd speelt een grote rol, omdat ouderen worden gezien als dragers van kennis, macht en ervaring. Ouderen hebben aparte aanspreek-titels. Dat is in onze cultuur verschoven. Ouderdom is negatief en iemand van 35 tot 40 jaar heeft volgens bepaalde mensen het hoogtepunt van zijn leven al achter de rug ⁹.

Somber

Is voor ons de vraag van farao een verrassing, in de oren van farao zal Jakobs antwoord onverwacht geklonken hebben. Jakob zegt niet gewoon dat hij 130 jaar oud is. *“Het getal van de jaren van mijn vreemdelingschap is honderd en dertig...”* (47:9). Jakob beschouwt zijn hele leven als het leven van migrant. Egypte is vreemd, maar Kanaän ook. Hij is nog niet thuis, tot de rust ingegaan. En daarin voelt hij zich één met Abraham en Izaäk: *“...weinig in getal en kwaad zijn al mijn levensjaren geweest, en zij hebben niet bereikt het getal der levensjaren van mijn vaderen in de dagen van hun vreemdelingschap”*. Ook zijn vader en grootvader waren en bleven vreemdeling. In feite waren zij nomaden, die geen vaste verblijfplaats hadden. Zij hadden het land-in-belofte en behalve een graf in Makpela was er nog geen bezit van grond verworven.

Jakob is wel wat somber en negatief in de vergelijking. Hij is op het moment van arriveren in Egypte 130 jaar. Abraham is 175 geworden en de schrijver noemt het ‘hoge ouderdom’ (Genesis 25:8). Izaäk leefde in het laatst van zijn dagen in Mamre (Hebron) waar Abraham en Izaäk als vreemdeling vertoefd hadden en stierf toen hij 180 jaar geworden was (Genesis 35:27-29). Jakob zal tenslotte 147 jaar worden (47:28). Het is waar, zo oud als zijn voorvader wordt hij niet. Maar of al zijn levensjaren ‘kwaad’ zijn geweest...? Hij heeft het inderdaad niet makkelijk gehad met zijn broer Ezau, hij heeft geworsteld met God en in de kring van zijn kinderen is ook veel onverklikkelijks gebeurd. En toch, het verhindert hem niet aan het slot van zijn leven zijn kinderen te zegenen en daarin hoop te verwoorden: *“De scepter zal van Juda niet wijken, noch de heerserstaf tussen zijn voeten, totdat Silo komt, en hem zullen de volken gehoorzaam zijn.”* (Genesis 49:10). En als hij het einde voelt naderen, wil Jakob begraven worden bij zijn voorvaders in dat ene stukje land, Makpela bij Hebron, dat ene stukje land

dat de belofte voor de toekomst in zich heeft (49:29-33).

Omslag

Dankzij Jozef is de vreemdelingschap van Israël in Egypte een weldadige tijd geweest. Hij kon zijn vader een staatsbegrafenis geven, waarover de inwoners van Kanaän vol verbaazing en bewondering spraken (50:1-14). Dankzij hem is ook de onderlinge verhouding met zijn broers niet uit de hand gelopen. Tijdens het leven van hun vader bleef het goed omdat zij de oude man geen ellende wilden aandoen. Maar na zijn dood vreest men de wraak van de machtige Jozef. Groots is deze: hij ziet af van wraak en let op de wil van God.

Maar dat alles verandert als er - na zijn dood - een farao komt, die Jozef niet gekend heeft (Exodus 1 en 2). Dan verslechtert de situatie zo dat de vreemdelingschap een zwaar lot wordt. Waar kennen wij dat van? Wij hebben in de zeventiger en tachtiger jaren van de 20e eeuw veel positieve aandacht voor de asielzoeker, vluchtelingen en migranten gehad. Er werd ronkende taal gesproken over de culturele verrijking, het kleurrijke Nederland en de multiculturele samenleving. In de jaren negentig raakte dat uit. Het was ook wel erg rooskleurig, achteraf gezien; en hoe pijnlijk soms ook voor de migranten, het spraakgebruik werd reëler. De integratie was nog maar amper gevorderd. De aanslagen in de VS in september 2001 verslechterden het klimaat verder, speciaal voor de moslims. ‘De man in de straat’ kijkt niet zo nauwkeurig, zodat tegenwoordig de allochtoon in het algemeen met een scheef oog wordt aangekeken. Tot het *polycentrisme* van Hofstede zijn we (nog) niet gekomen.

Ds. A.S. van der Lugt is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum (voor werk onder minderheden)

1. Amsterdam 1995 (zesde druk)
2. Geert Hofstede, *Allemaal Andersdenkenden*, Amsterdam 1995, p.260
3. *Nieuwe Bijbelvertaling* 2004
4. Dr.A.van Selms, *Genesis II*, Nijkerk 1986 (vierde druk), p.256 (serie Prediking van het Oude Testament)
5. Günter Wallraff, *Ik (Ali)*, Breda 1997, p.19 (Geuzenpocket, 23e druk). Dat het niet om een echte Turk ging, weet de lezer wel, maar de spreker in het citaat niet. De journalist Wallraff had zich als Turk gekleed en voorgedaan.
6. Geert Hofstede, *Allemaal Andersdenkenden*, Amsterdam 1995, p.260
7. Vergelijk deze kanttekening van de Statenvertaling bij dit vers: “Zij willen zeggen dat zij daar gekomen waren, niet om het recht der burgers, of dat der natuurlijke inlanders te genieten, maar alleen als vreemdelingen, om voor een tijd daar te mogen herbergen, om den zwaren honger, totdat zij gelegenheid zouden hebben om naar hun land weder te keeren”. De vertaling van de Groot Nieuws Bijbel (1996) “Wij zouden hier graag blijven” verliest deze nuance.
8. Dr.A.van Selms, *Genesis II*, Nijkerk 1986 (vierde druk), p.258 (serie Prediking van het Oude Testament)
9. Vergelijk dr. David Pinto, *Interculturele communicatie*, Houten/Zaventem 1994, p.58

„Het pastorale werk heeft m'n hart”

Naastenliefde. Dat is een belangrijk begrip dat Joke Hummelen-Nieuwenhuize (54) van haar ouders meekreeg. In haar eigen leven heeft ze steeds geprobeerd daaraan een goede invulling te geven. Niet alleen in de bijna tien jaar dat ze in Afrika woonde, ook nu ze alweer lang terug is in Nederland en actief haar plek inneemt in de gereformeerde kerk van Ede-Noord. „Het werk in het pastoraal team heeft m'n hart.”

W.M. Bakker ■

De wortels van mevrouw Hummelen liggen in Hendrik Ido Ambacht, waar ze opgroeide in een bakkersgezin met vijf kinderen. „Mijn ouders vonden het belangrijk positief te spreken over het geloof en de kerk, en er altijd te zijn voor de ander. Over dat laatste zeiden ze niet veel, maar ze droegen het uit en leefden het voor. Je naaste liefhebben als jezelf: dat hadden ze hoog in het vaandel staan.”

In zekere zin vond ze haar opvoeding streng. „In ons dorp woonden veel oud gereformeerden. Die zagen we op zondag voorbij lopen als ze naar de kerk gingen. Het waren beste mensen. Mijn ouders spraken ook nooit negatief over hen. Ik merkte wel dat ze zich behoorlijk bij hen aanpasten. Wij mochten op zondag bijvoorbeeld niet op straat fietsen. Achteraf heb ik wel eens gedacht: Anders had het ze waarschijnlijk klanten gekost.”

Andere cultuur

Na haar opleiding kreeg Joke werk in de verpleging, waarbij ze zich vooral op de zwakzinnigenzorg en de psychiatrie richtte. Ze trouwde met Hendrik-Jan Hummelen, die medicijnen studeerde. Enkele jaren na hun huwelijk verliet het echtpaar met twee jonge kinderen naar Afrika. „Hendrik-Jan was daar voor zijn studie al een halfjaar geweest. Wij wilden daar graag naartoe. Niet uit roeping; het trok ons gewoon: een ander land, een andere cultuur, en ook het helpen van mensen. Al besef ik dat je voor dat laatste niet naar Afrika hoeft te gaan.”

Een uitzending via een christelijke organisatie bleek niet mogelijk. Uiteindelijk stuitte het echtpaar op een artikel over een Nederlandse arts die werkzaam was in het nog maar net onafhankelijk geworden Transkei. Na een uitgebreide correspondentie kwamen ze overeen dat Hummelen daar als arts zou gaan werken, in een klein zendingsziekenhuis van de Nederlands Gereformeerde Kerk in Canzibe. „De arts die daar al werkte, was nog in dienst van de zending. Wij kwamen in dienst van de rege-

ring. We waren de eerste buitenlanders die de regering na de onafhankelijkheid aanstelde.” Mevrouw Hummelen herinnert zich nog goed de zwarte samenleving waarin ze terecht kwam. „Er woonde in totaal een handjevol blanke gezinnen in een district met 100.000 mensen. Als christenen leefden we daar in een klein groepje te midden van een bevolking met veel heidense rituelen. De macht van satan heb ik duidelijk ervaren. Door de hele situatie daar voelde ik me sterk afhankelijk van God.”

Het gezin Hummelen was officieel lid van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt van Johannesburg, maar kerkte zondags in de Nederlands Gereformeerde Kerk in Canzibe. „Ik ervoer de verwondering dat God overal Zijn kinderen vergadert. We waren daar heel sterk gericht op de kern van het geloof, het belang van de Heere Jezus en Zijn verzoenend werk. Dat was wat ons samenbond. Vanwege de taal waren de kerkdiensten voor ons trouwens moeilijk te volgen.”

Buitenbeentje

Het bleek niet eenvoudig te integreren in de zwarte, Afrikaanse gemeenschap, blikte mevrouw Hummelen terug. „Ik heb geprobeerd me te geven, maar je bleef toch een buitenbeentje met je witte gezicht. Als blanke kreeg je een speciale behandeling. Als ik binnenkwam in een kamer waar allemaal zwarte vrouwen zaten, pakten ze voor mij meteen een stoel, terwijl verder iedereen op de grond zat. Daar had ik al gauw genoeg van. Aan de andere kant had ik na drie jaar een bijzondere ervaring op de avond voor paaszondag, toen vrouwen van de kerk me „nolungile”, noemden. Het ging me niet zozeer om de betekenis van dat woord - zij die goed doet -, maar het gaf me het gevoel dat ik erbij hoorde.”

Hoewel het echtpaar van plan was twee jaar in Transkei te blijven, bleef het er uiteindelijk ruim negen jaar. „Na twee jaar hadden we pas het idee dat we een beetje begonnen mee te

draaien. Toen was het voor ons ook echt duidelijk dat we op de plek waren waar God ons wilde hebben en waar we voorlopig ons werk nog mochten doen." Het onderwijs voor de kinderen plaatste de ouders echter voor een probleem. „We konden ze naar een kostschool sturen. Maar was het nu de bedoeling van onze doopbelofte dat we ze daarheen zouden brengen en ze maar één keer per week of per maand zouden zien? Uiteindelijk besloten we dat ik de kinderen thuis les zou gaan geven." De kinderen - twee werden er in Transkei geboren - hadden volgens mevrouw Hummelen een gelukkig jeugd in Afrika. „Het leven was er heel overzichtelijk. Een crèche of peuterspeelzaal kwam daar niet voor. Als ouders waren we altijd in de buurt. Alles gebeurde in en om het huis. Er was ook altijd van alles te beleven. Regelmatig kwamen er mensen aan de deur om te vragen om groente of om werk. We woonden als gezin helemaal niet besloten."

Bijbelklasje

Terwijl haar man in het ziekenhuis werkte, concentreerde mevrouw Hummelen zich op de zorg voor de kinderen en hun schoolwerk.

„Vanwege ervaringen uit het verleden zaten ze in het ziekenhuis op dat moment niet op een blanke verpleegster te wachten." Gedurende vijf jaar had ze aan huis een zogenaamd bijbelklasje, van lokale mensen - ze waren allemaal de veertig al gepasseerd - die ze leerde lezen en schrijven. Daarbij las ze ook uit de Bijbel en zong ze met hen. Het doel van de lessen was vooral dat ze op den duur zelf de Bijbel zouden kunnen lezen.

Toen de oudste van hun kinderen bijna 12 jaar was, besloot het echtpaar Hummelen naar Nederland terug te keren, mede met het oog op het voortgezet onderwijs. „Onze kinderen hadden nog nooit op een gewone school gezeten. In Afrika konden ze niet naar het voortgezet onderwijs vanwege de taal." De overgang van Canzibe naar Ede was groot. „We waren in al die jaren twee keer met het gezin naar Nederland geweest. De kinderen hebben veel aanpassingsproblemen gehad. Zelf was ik ook helemaal niet gewend aan een gezinsleven met kinderen die overdag naar school gingen."

Na een moeizame start vond het gezin langzamerhand z'n draai in de Nederlandse samenleving. Mevrouw Hummelen werkt op dit moment, naast verschillende andere bezigheden, drie dagdelen per week in de natuurgeeskundige praktijk van haar man. Van de zes kinderen wonen alleen de jongste twee nog thuis. Twee anderen verblijven momenteel in het buitenland; de één woont in België, de ander doet in Suriname vrijwilligerswerk voor de stichting Weid Mijn Lammeren, die zich onder meer met kinder- en tienerwerk bezighoudt.

Naam: Joke Hummelen-Nieuwenhuize
Leeftijd: 54 jaar
Burgerlijke staat: getrouwd,
moeder van zes kinderen
Woonplaats: Ede

Positieve jongeren

De kerk van Ede-Noord omschrijft mevrouw Hummelen als „een actieve gemeente. We hebben veel positieve jongeren. Minder meelevende jeugd is er ook - en die moeten we niet vergeten -, maar het is echt fantastisch hoe de meesten met elkaar optrekken." Ze benadrukt dat het belangrijk is dat op catechisatie en jeugdvereniging kennisoverdracht niet op de voorgrond staat. „Ik zou zelf geen jeugdleider kunnen zijn, maar ik vind het ontzettend belangrijk dat de liefde van Jezus aan de jongeren wordt bekendgemaakt. Het gaat om de Heere Jezus en Hem alleen. Als je dat kunt overbrengen, komt de rest vanzelf."

Mevrouw Hummelen voelt zich niet alleen verbonden met de 'eigen' gemeenteleden, maar ook met christenen uit andere kerken. De plaatselijke samensprekingen met de Nederlands gereformeerden hebben haar warme belangstelling. „Op zondagochtend rijden we elkaar bijna van de sokken. Dat geldt ook voor de mensen die naar de Ark-gemeente van de hervormde bond hier in de buurt gaan. Het is natuurlijk fijn dat we allemaal naar de kerk gaan, maar wat zou het geweldig zijn als we elkaar zouden erkennen en samen konden gaan. Dat lijkt me een prachtig cadeau. Een genadecadeau. Ook met het oog op de buitenwereld zou dat heel mooi zijn."

Pastoraal team

In haar eigen gemeente is mevrouw Hummelen op diverse fronten actief. Ze maakt onder meer deel uit van de kinderwerkgroep en zingt in een koortje dat medewerking verleent aan speciale kerkdiensten op bijvoorbeeld de christelijke feestdagen. Verder is ze coördinator van

het pastorale team. Ze was zelf een van de oprichters, nadat ze een cursus had gevolgd van de stichting voor Psycho Pastorale Hulpverlening (PPH), gegeven door de Veenendaalse psychiater drs. R. Schoonhoven en de hervormde predikant ds. C. G. Geluk. Ook volgde ze een cursus pastoraal-agogische vaardigheden aan de Christelijke Hogeschool Ede. „In de cursus van de PPH werd er nogal op aangedrongen in een pastoraal team te werken. We zijn daar indertijd gezamenlijk mee begonnen vanuit de kerk in Ede-Noord en Ede-Zuid. Inmiddels zijn er in beide gemeenten in totaal veertien pastoraal werkers. In het begin heetten we psychopastoraal team. Daar was ik niet gelukkig mee, omdat het zo therapeutisch klinkt. Pastoraal werkers hebben gaven om mensen te begeleiden die - veelal psychisch - in de knoop zitten, maar zijn geen verlengstuk van de hulpverlening.”

Het pastoraal team, geheel bestaande uit vrouwen, werkt onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad. „Het gaat erom dat we mensen bezoeken die anders misschien een tijd in de kou zouden staan. De bedoeling is dat we adressen via de ambtsdragers krijgen aange-reikt”, zegt mevrouw Hummelen. Om de verschillende contacten goed af te stemmen, zijn de pastoraal werkers aanwezig bij het wijkoverleg tussen predikant, ouderling en diaken, voor zover het gemeenteleden betreft met wie zij contact hebben. Mevrouw Hummelen ziet het pastorale bezoekwerk duidelijk als aanvulling op het werk van de ambtsdragers. „We mogen de gaven gebruiken die we van God gekregen hebben. Wel merken we dat het tijd nodig heeft om meer een eigen plek te krijgen binnen het ambtelijke werk.”

Stoom afblazen

Soms vraagt mevrouw Hummelen zich af op problemen niet te snel psychisch worden geduid, terwijl er ook sprake zou kunnen zijn van een merkbare macht van de satan en demonen. „Ik vind dat moeilijk te onderscheiden en denk ook dat we er voorzichtig mee moeten zijn. Toch vraag ik me wel eens af of we niet iets aan bevrijdingspastoraat zouden moeten doen, zoals sommige gemeenten dat kennen. Zouden we op dat vlak niet meer voor elkaar kunnen betekenen?”

Een deel van de gemeenteleden die de pastoraal werkers bezoeken, volgt een hulpverleningstraject in de geestelijke gezondheidszorg. „Dan denk je al snel: Die zijn onder de pannen, maar in de hulpverlening komt vaak zo veel los dat mensen soms behoefte hebben om even stoom af te blazen. In veel gevallen kun je het pastorale contact op een gegeven moment afronden, als het beter met mensen gaat. Dat betekent niet dat ze later geen beroep meer op je kunnen doen. En voor sommigen is het contact misschien wel levenslang nodig.”

Mevrouw Hummelen ervaart het als positief niet individueel met het bezoekwerk bezig te

zijn, maar in een team, waarbinnen ze ervaringen met de anderen kan delen. „Als je eens te veel hooi op je vork hebt genomen, kan iemand anders een contact bovendien overnemen. Doordat we in een team werken, zijn mensen niet zo afhankelijk van één persoon.”

Bijbellezen

Zo mogelijk geeft mevrouw Hummelen bijbel-lezen en gebed een plaats in haar pastorale gesprekken met gemeenteleden. „Dat kan niet altijd. Soms zijn mensen zo boos op God door alles wat ze hebben meegemaakt, bijvoorbeeld seksueel misbruik, dat het niet wijs is meteen met de Bijbel aan te komen. Dan moet je de eerste tijd misschien alleen maar luisteren. Voordat ik van huis ga, lees ik zelf wel altijd een gedeelte uit de Bijbel en bid ik ook voor het gesprek.”

Hoewel ze het werk met veel liefde doet, is het niet altijd eenvoudig. „Je komt soms heel moeilijke situaties tegen. Ik zeg daarin niet altijd de goede dingen. Soms zeg ik helemaal niets. Veel problemen waarmee mensen te kampen hebben, blijven levensgroot bestaan. Daar heb ik geen antwoord op. Ik moet vaak denken aan de tekst: Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven. Die rust heeft te maken met vrede in je hart. Soms zijn er geen antwoorden op moeilijke vragen, maar God weet er wel van. We mogen al onze zorgen in Zijn handen leggen.”

W.M. Bakker is lid van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk en journalist van het Reformatorisch Dagblad

Meer informatie over de stichting PPH: www.stichtingpph.nl of tel. 0318-540503 (maandag t/m vrijdag van 9.30 tot 12.00 uur).

Samenwerkingsoverleg (SWO)

Het SWO staat open voor alle Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerken en Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt die enige vorm van samenwerking kennen of daar naar streven. Het SWO komt twee keer per jaar bijeen.

Doel van het SWO is onderlinge informatie-uitwisseling, advisering en bemoediging.

Verder kan alles besproken worden wat de samenwerking beïnvloedt, in positieve of negatieve zin.

Deelnemers aan het overleg zijn op dit moment de samenwerkingsgemeenten CGK-NGK Alkmaar, Almere, Amsterdam 'De Bron', Arnhem, Lelystad, Lisse, Nieuwegein en Rotterdam-Alexanderpolder, een dertigtal samenwerkende gemeenten uit zowel de CGK als de NGK en een vijftal GKV kerken.

De plaats van samenkomst is Nieuwegein, gemakkelijk te bereiken met openbaar vervoer en auto.

De komende vergaderingen zijn gepland op 13 april en 16 november 2005.

Informatie over het SWO in te winnen bij de secretaris:

B.R. Steenbergen

Beveland 48

2716 CR ZOETERMEER

Telefoon 079 321 03 09

E-mail b.r.steenbergen@casema.nl

Hoek - Op 80-jarige leeftijd is op donderdag 10 februari prof. Dr. K. Deddens overleden.

Karel Deddens werd op 20 augustus 1924 in Rijswijk (Z-H) geboren. Na zijn theologiestudie werd hij op 28 oktober 1951 predikant te Hoek. Daarna verbond hij zich aan Leerdam (1956), Amersfoort-Centrum (1961), Rijnsburg (1965, voor missionair werk op Curacao) en Groningen-Zuid (1974). In 1984 vertrok hij naar Canada, waar hij hoogleraar werd aan de Theologische Hogeschool van de Canadian Reformed Churches in Hamilton. Hij doceerde ambtelijke vakken, kerkgeschiedenis, kerkrecht en missiologie. Na zijn emeritaat in 1990 vestigde hij zich weer in Nederland.

Deddens promoveerde in 1975 op een proefschrift met als titel *Annus Liturgicus?* Hij schreef een groot aantal artikelen en boeken, voor een deel op liturgisch en musicologisch terrein. Hij was een groot aantal jaren muziekmedewerker van het Nederlands Dagblad. Ook schreef hij boeken als *Hoofdsom der belijdenis* (1956) en *Antwoord op je doop* (1979).

Prof. Deddens werd dinsdag 15 februari in het Zeeuws-Vlaamse Hoek begraven.

St. Jansklooster - beroepen: J.H. Dunnewind te Terneuzen

Arnhem - beroep aangenomen: G.H. Hutten te Franeker, die bedankte voor Delft

samen leven, samen delen

zending, hulpverlening en training

DE VERRE NAASTEN

www.deverrenaasten.nl 038 4270410 postbank 566557, Zwolle

PKN: Orthodox skelet?

De NRC interviewde voor zijn oudejaarsnummer ds. Bas Plaisier, secretaris van de Protestantse Kerk in Nederland. Hij gaf een interessante beschouwing ten beste over skelet en weekdier.

G.J. van Middelkoop ■

De spraakmakende kerken in Nederland zijn bij elkaar gekomen. Een geweldige zegen, en absoluut een bijzondere prestatie. In een samenleving die soms zo doordrenkt is van religieuze twisten, zie je toenadering en verzoening die niemand meer verwachtte. We beseffen nog onvoldoende wat voor uniek moment dit is geweest in de Nederlandse geschiedenis. Ik heb persoonlijk het gevoel dat God ons iets dichterbij gekomen is.

We hadden gehoopt dat we ons na de beslissing om te fuseren vooral bezig konden houden met het opbouwen van de nieuwe kerk. We hoopten op een nieuwe mogelijkheid om de maatschappij te laten zien wat verzoening van eeuwenlange breuken kan zijn. Dat is wel wat tegengevallen.

Ik vind het triest dat een deel van de bezwaarden voor afscheiding gekozen heeft. Ze leggen héél sterk de nadruk op hun slachtofferschap. Ze zouden niet erkend, niet geaccepteerd zijn. Als je dat legt naast ál die gesprekken die we gehad hebben, waarin we tot het uiterste gepoogd hebben om ze erbij te houden. Hoe kan je dan zeggen dat je eruit gegooid bent! Ik weet wel beter. Ik voel aan mijn moeheid soms hoeveel ik daarin geïnvesteerd heb. Maar het werd hoe langer hoe meer een woordenspel. Ik dacht: waar zijn we eigenlijk mee bezig? Het heeft er wel in geresulteerd dat ik nu geen schuldgevoel heb. Ik zou werkelijk niet weten wat we anders hadden moeten bedenken.

De groep die er nu uitgegaan is, voelde zich vroeger al vreemdeling of verloren in de eigen kerk. Het Samen-op-weg proces was voor hen ook al een brug te ver, maar dat hebben ze nooit willen erkennen. Zij willen een kerk die volledig bij ze past, niet pluriform is. Juist de zeer orthodoxe stromingen in het gereformeerd protestantisme hebben altijd de neiging gehad van het zuivere naar het nog zuiverder, naar het meest zuivere te gaan.

Maar juist zij zouden moeten weten dat je de hele waarheid nooit vindt. Dat je dus daarin elke keer teleurgesteld wordt, en dat dit elke keer weer tot nieuwe kerkscheuringen leidt. Om tot

de meest zuivere vorm te komen, hebben zij gekozen voor een weg waarin de verantwoordelijkheid voor het brede geheel van samenleving en kerk wordt losgelaten. Ik hoor van nogal wat kerkgemeentes waarin een breuk is geweest: het is een verademing, omdat wij nu niet altijd bezig hoeven zijn met miezemuizerige onderwerpjes over die zuivere vorm van liturgie of hoe de dominee preekte. Dat voel ik zelf nooit, omdat ik her heilig van overtuigd ben *dat de protestantse kerk alleen kan overleven door een grote groep erin die orthodox is. Zij vormen een reservoir van geloofsbeleving die de kerk nodig heeft. Zij zijn het skelet. Zonder die groep wordt de kerk een soort weekdier*, zo ongestructureerd dat op het laatst niemand meer weet waar het om gaat. Voor mij horen de afgescheidenen er nog steeds bij, maar ja, zij wilden graag zelf een eigen kerk. Laten we dat nou maar aanvaarden, we hebben nog voldoende skelet over. Maar zij blijven hartelijk welkom.

Wij hebben ons in het fusieproces gerealiseerd *dat er geen één waarheid is*. Je kunt niet het allerzuiverste bereiken. Daarin is de protestantse kerk een voorbeeld voor de Nederlandse samenleving. Dat je juist waar het echt spant, kunt samenleven. Want religie raakt de diepste kern van het bestaan, het is niet zomaar een mening of overtuiging. Je hebt met een diepere laag in het menszijn te maken waar je met elkaar nooit helemaal goed uitkomt.

De last van het naar elkaar toe groeien is nu voor een deel weggevallen. De kerk kan zich richten op waar het echt om gaat. Zijn wij wel die spirituele centra geweest die elke kerk eigenlijk zou moeten zijn? Hebben wij ons wel bezig gehouden met het vertellen van de verhalen uit de bijbel?

Ik zie in de toekomst *een kerk die meedoet aan het maatschappelijk debat*. Mijn droom is een kerk met meer zelfbewustzijn, een nieuwe beweging van christelijk handelen en spreken. Heel wat mensen zijn op zoek naar God. De kerk kan hen verder helpen, een plaats bieden. Nederland moet zien wat het geweldige erfgoed van het christelijk geloof betekent in een samenleving die zó uiteengevallen is. De Nederlandse protestantse kerk is volkseigen, en heeft de afgelopen eeuwen een geweldige power ontwikkeld. Dat kan nu ook weer gebeuren.'

PKN: Vrijzinnig vlees

In hetzelfde nummer van de NRC stond een interview met ds. Carel ter Linden.

Daaruit blijkt welk vlees er ook in het lichaam van de PKN huist.

‘Een dienst leiden op verzoek van een lid van de koninklijke familie is een hachelijk avontuur. Niet om de miljoenen die thuis kijken, daar kan ik me niets bij voorstellen. Ik richt mij op de naast betrokkenen, hen wil ik bereiken, dan vertrouw ik erop dat het zich vermenigvuldigt. Het is hachelijk omdat je niet weet of je verstaan zult worden, of je ook mensen bereikt die vreemd opkijken wanneer het woord ‘God’ valt en die dan wellicht denken: *Geloof die dominee daar zelf wel in?* Of als ik bid, denken: Geloof hij zelf wel in zo’n Opperwezen? Maar ik doe geen concessies aan het verhaal van de bijbel, ik zou ook niet weten hoe dat moest. Wel weet ik dat je altijd een taal moet spreken die aanslaat in een geseculariseerde wereld. Wanneer je bijvoorbeeld met Pasen preekt over het verhaal van Jezus’ opstanding uit de dood, proef je weerstand tegen het letterlijke ervan. Je mag en kunt *die opstandingsverhalen ook nooit beschouwen als een verslag over wat toen en toen gebeurd is*, het gaat om een boodschap in verhaalvorm over de betekenis van Jezus’ leven en dood.

Voor mij is God geen persoon, maar een geestelijke kracht die alleen door de menselijke geest kan ingrijpen. Met de scheppingskracht van God weet ik weinig raad. *Bidden is voor mij een gesprek voeren met jezelf voor het aangezicht van God.* Er is geen sprake van dat ons bidden voor de zieken een genezingsproces in allerlei ziekenhuizen teweegbrengt. Maar via het gebed verbind ik mij met de zieken in mijn omgeving die onze aandacht en zorg nodig hebben.

Wanneer mij een verzoek bereikt om een begravenis te leiden, zoals laatstelijk naar aanleiding van het overlijden van prins Bernhard, zoek ik een verhaal waarvan ik hoop dat het een verbinding legt met de overledene en de naastbetrokkenen, en dat het inspiratie biedt voor de aanwezigen. Het werd psalm 139 over de onontkoombaarheid van God. Inderdaad, ik gebruikte de Nieuwe Bijbelvertaling. Dat ik daar geheel tegen zou Zijn, berust op een misverstand. Ik hoop dat hij goed valt te gebruiken, en dat naar serieuze kritiek op bepaald vertalingen, die ik ook al wel heb, zal worden geluisterd en verwerkt in de eindredactie.

Ik let erg op dat ik in een kerkdienst geen verwarring zaai door een bepaald taalgebruik. *Ik ben al benauwd voor het woord ‘Christus’*: daar zit

al een erkenning in van zijn betekenis, die niet iedereen zomaar zal delen, en die ik niemand wil opleggen - die ik overigens ook niemand wil afnemen. Ik spreek over ‘Jezus’. Ik ben ook voorzichtig met de suggestie dat wij na de dood in de hemel komen, daarover is ons denken te veel in beweging. Maar als ik weet dat de ander van wie wij afscheid nemen erop vertrouwt God te zien of zijn dierbaren, heb ik geen behoefte dit te ontkennen. Ik zoek woorden om ruimte te geven aan het geloof van de ander.

In een dienst waarin afscheid genomen wordt van een dierbaar iemand, benoem ik dingen waar we hem of haar dankbaar voor zijn. Daarin leeft die ander voort onder zijn kinderen, kleinkinderen, zijn vrienden. Maar ook de dingen waarmee we moeite hadden, moeten worden benoemd, in de hoop dat wij ze elkaar kunnen vergeven. Voor mij is er een laatste werkelijkheid van deze wereld en van ons leven. Niet in temporele zin, aan het eind van ons leven, maar *dit raadselachtige leven móét een achterliggend geheim hebben*. De vraag is: *wát is dat geheim?*

Op dat punt heeft het bijbelse volk van Israël een keuze gemaakt: het geheim is een barmhartige, liefdevolle, bevrijdende werkelijkheid die deze wereld stuwt naar een toekomst van vrede en gerechtigheid. Ik geloof niet in een bundeling van verschillende geloven als reactie op de secularisatie, omdat christenen eerst maar een hun eigen geloof moeten leren verstaan, hun bijbel en de ontwikkeling van de uitleg daarvan. Hetzelfde geldt voor moslims. Ik weet niet of moslims hun eigen koran zo goed kennen en of ze, zo ja, in staat zijn door de teksten ‘heen te lezen’ en ze te ontdoen van de tijdgebonden verpakking.

Sinds 1999 ben ik met emeritaat. Daarvoor was ik lang verbonden aan de Haagse Kloosterkerk. Ik doe nu dingen die mede het gevolg zijn van mijn betrokkenheid bij een aantal gebeurtenissen van de koninklijke familie. Ik ben bijvoorbeeld gevraagd voor de stichting MS-research, onder meer om daar te spreken over het thema ‘hoop’. Ik zou graag willen dat de boeiende en dynamische boodschap van de bijbel buiten de kerk niet minder klonk dan binnen de kerk. Dat hij meer leiding gaf aan ons denken en onze manier van leven’.

Inventaris
beter verzekerd

Donatus verzekert kerken, al meer dan 150 jaar. Maar wist u dat we ook speciale verzekeringsproducten voor kerken hebben? Bijvoorbeeld voor vrijwilligers, kostbaarheden, ramen, aanstraalverlichting, enzovoort. Als onderlinge verzekeringsmaatschappij houden we de premies laag. Sterker nog, we restitueren zelfs een groot deel. Nog geen speciale inventarisverzekering van Donatus? Vraag een vrijblijvende offerte aan.

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

**Een kind
door
niemand gezien**

...maar God kent zijn naam

**Red een kind van de
STRAAT**

Help al mee voor € 9,- of € 18,- per maand
Tel. 038 - 460 46 48 www.redteenkind.org
Redt een Kind helpt al meer dan 36 jaar kinderen in de derde wereld

Redt een Kind George Stephensonstraat 11 • 8013 NL Zwolle
E-mail info@redteenkind.org • **GIRO 1599333**

Vrijwilligers ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Kerkgebouwen ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

**BINNENKORT
VERKRIJGBAAR**

Handboek 2005

van de Gereformeerde Kerken in Nederland

€ 10,50

Bestel nu:
via de boekhandel of
www.gkvhandboek.nl